

Doğumunun 800. Yılında
Hacı Bektaş Veli
Sempozyumu (Nevşehir, 17-18 Ağustos 2009)

BİLDİRİLER

T.C. Başbakanlık
Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
Atatürk Kültür Merkezi Yayını: 399
Bilimsel Toplantılar Dizisi: 49

ISBN: 978-975-16-2335-5
İLESAM: 2009.06.Y.0143.389

DOĞUMUNUN 800. YILINDA
HACI BEKTAŞ VELİ
Atatürk Kültür Merkezi 2010
Birinci Baskı • 1000 Adet

Editör: Prof. Dr. Filiz KILIÇ
Düzeltili: Dr. Alev KÂHYA BİRGÜL
Kapak Resmi: Erdoğan YAVUZ

Atatürk Kültür Merkezi
Ziyabey Caddesi Nu:19, 06520 Balgat - Ankara
Tel : 0 312. 284 34 18 - 284 34 25
Belgegeçer : 0 312. 284 34 65
e-posta : gensekreter@akmb.gov.tr
İnternet : www.akmb.gov.tr

**Kapak Tasarımı ve Sayfa Mizampajı
Grafiker**

Grafik-Ofset Matbaacılık Reklamcılık
Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Tel: 0 312. 284 16 39 (pbx) • Faks: 0 312. 284 37 27
E-mail: grafiker@grafiker.com.tr • Web: www.grafiker.com.tr

Baskı ve Cilt

Yeni Reform Matbaacılık Yayıncılık Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Caddesi, No: 91/2 İskitler - Ankara
Tel: 0 312. 341 20 92 • Faks: 0 312. 341 20 93 • E-mail: reformmatbaasi@ttmail.com

Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli (2009:Nevşehir)
Doğumunun 800. Yılında Hacı Bektaş Veli Sempozyumu, 17-18 Ağustos:2009:Bildiriler / yayına
hızl. Filiz Kılıç - Ankara: Atatürk Kültür Merkezi, 2009.
xxx, 440 s.: fotoğ. (kimi renkli), res., hrt., tbl., 24 cm. - (AKDITYK Atatürk Kültür Merkezi yayını;
399. Bilimsel toplantılar dizisi;49).

ISBN: 978-975-16-2355-5

1. HACI BEKTAŞ-I VELİ, 1209-1271
 2. SEMPOZYUM -- TÜRKİYE
 3. BEKTAŞİLİK, TASAVVUF -- TÜRKİYE
 4. HACI BEKTAŞ-I VELİ -- TÜRKİYE -- SEMPOZYUMLAR
- I. Kılıç, Filiz, Prof. dr., yay. haz. II. E.a. III. Dizi.

297.75250

Balkanlarda Erken Dönem Osmanlı Akıncı Uçbeyleri Bektaşî Miydiler?

Levent KAYAPINAR*

ÖZ

Rumeli'ni kılıçlarıyla fethedip İslam'ı bu topraklara götürenlerin başında Osmanlı akıncı uçbeyleri geliyordu. Erken dönem Osmanlı tarihinde bu akıncı uçbeylerini Mihaloğulları, Evrenosoğulları ve Malkoçoğulları olarak gösterebiliriz. Daha sonra bu akıncı ailelerini Turahanoğulları ve Minnetoğulları gibi diğer akıncı beyleri takip etmiştir. Bu makaleye konu olan kronolojik açıdan erken Osmanlı tarihinde yer alan ilk üç akıncı ailesidir. Bildiride daha önce başka makalelerimize konu olan Malkoçoğlu ve Mihaloğullarının Bektaşilikle ilgililerine dair kısa bilgi verildikten sonra Evrenos Bey ailesinin İslam'ın hangi inancına mensup olduğu, Balkan coğrafyasında kaleme alınan Seyyid Ali Sultan Velâyetnamelerinde geçen bilgiler ile Osmanlı tahrir defterlerinde kaydedilmiş bulunan veriler ile arkeolojik bulgular karşılaştırılarak tespit edilmeye çalışılacaktır. Makalede ayrıca akıncı uçbeylerinin gaza geleneği ile Bektaşilik arasında kurdukları bağlantı ile gaza ruhunu Balkanlarda nasıl canlı tutmaya çalıştıkları anlatılacaktır. Makalede Evrenosoğullarının akıncı gazi uçbeyi olarak fethettikleri topraklarda kurulan tekke ve zaviyelerle Balkanlarda hangi bölgelerde İslam'ı yaydıkları tespit edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bektaşilik, Balkanlar, Uçbeyleri, Evrenos Bey, Gazi Akıncılar.

* Doç. Dr., İzzet Baysal Üniversitesi, Fen - Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Öğretim Üyesi, Bolu, e-posta: kayapinar_l@ibu.edu.tr.

ABSTRACT

“Were the Early Period Ottoman Margraves in the Balkans Bektashi ?”

The pioneers of those who conquered the Balkan lands and introduced the Islam this region were the raiders lords (akıncı beyleri). In the early Ottoman period these frontier lords were Mihaloğulları, Evrenosoğulları and Malkoçoğulları. Later the families of Turhan and Minnet followed these frontier lords families. In this paper I focused on the initial families in the early Ottoman period. After giving some information about the families of Mihaloğlu and Malkoç being a subject of other my articles, I will deal with understanding of Islam of Evrenos Bey family from velayetname of Seyyid Ali Sultan written in the Balkans, art and archeological materials. After that I will compare these data with Ottoman survey registers. Also in my article I will try to explain the correlation between the tradition of holywar and Bektashisme. In the early Ottoman period these correlation made active the spirit of holywar in the Balkans. I will fix the convents and loges established by the family of Evrenos in the Balkans. Thus we can understand where the family of Evrenos spread the Islam in the Balkans.

Key Words: Bektashism, Balkans, Frontier lords, Evrenos Bey, holywar raiders.

Bu bildiride sempozyumda bir sunuma ayrılan zamanın dik-
kate alınarak, Balkan uçbeylerinden ağırlıklı olarak Evrenos
Bey üzerinde durulacaktır. Ancak bu konuya geçmeden önce
kısa olarak Malkoçoğlu ve Mihaloğlu'nun Bektaşiliği üzerinde rastla-
dığımız birkaç detayı sizinle de paylaşmak isterim. Malkoçoğlu'nun
Bektaşilikle olan ilgisini Otman Baba Velâyetnamesinde (Kılıç, Ar-
slan, Bülbül, 2007: 58) geçen Bayezid Baba kanalıyla kurabiliyoruz.
Yenice-i Vardar'da bir tekke kuran ve Ahmet Yaşar Ocak (Ocak, 1992:
101) tarafından da Kalenderi olarak nitelendirilen Bayezid Baba, Ot-
man Baba'nın kerametleri karşısında zaviyesini ona bırakarak Hacı
Bektaş Velî'yi ziyarete gitmiş ve ardından da vefat etmiştir. Bu tekke,
daha sonra asitaneye dönüştürülmüştür. Osmanlı tahrir defterin-

den 1514/15 tarihli TT 70 s.132'de, 1528 tarihli TT 143 s.282'de ve 1569 tarihli TT 732 numaralı defterin 947 ve 948'inci sayfalarında bu asıttane Malkoçoğlu Bali Bey tarafından kendi vakfı içine alınmıştır. Böylece Bayezid Baba'nın tekkesinin korunması sağlanmıştır. Benzer bir şekilde Mihaloğlu Ali Bey de Otman Baba Velâyetnamesinde geçmektedir. O, Otman Baba'nın manevi üstünlüğünü kabul etmekte ve maddi olarak onu himaye etmektedir. Dolayısıyla bu iki uçbeyinin velâyetnameler ve Osmanlı tahrir defterlerindeki verilerden hareketle Bektaşî kültürü içinde yer aldıklarını söyleyebiliriz. Her iki uçbeyi hakkında müstakil olarak tarafımdan (L. Kayapınar, 2004: 133-142; L. Kayapınar, 2009) ve Ayşe Kayapınar (A. Kayapınar, 2005: 169-181; A. Kayapınar, 2009) adına yazılmış makalelerde daha fazla bilgi bulunabilir. Ben bu bildiride Evrenos Bey üzerinde yoğunlaşmak istiyorum.

Osmanlı Beyliği, 1302 yılında Batı Anadolu'nun Bitinya bölgesinde bir devlet olarak kurulduktan sonra yarım asır içinde Balkan yarımadasına geçti. Kısa süre içinde Doğu ve Batı Trakya, Bulgaristan, Makedonya, Kuzey Yunanistan ve Teselya bölgesi Osmanlı uçbeyleri tarafından fethedildi. Bu erken dönem, uçbeyleri arasında Mihaloğlu, Evrenos ve Malkoçoğlu aileleri Balkanların fethinde öncü rol oynadılar. Onların kılıçlarıyla fethettikleri bu topraklar daha sonra Osmanlı sultanları tarafından kendilerine verilen temliknamelerle şahsi mülkleri olarak kabul edildi¹. Uçbeylerine ait bu mülkler, vakıflara dönüştürülerek Osmanlı Devleti'nin sonuna kadar varlıklarını bu ailelerin elinde sürdürdüler. Bu ailelere ait temlik ve vakıflar incelendiğinde Balkanlardaki pek çok bölgenin fetih hakkı olarak bu uçbeylerine verildiği görülmektedir.

¹ Evrenos Bey ailesine verilen temlikler için bk. Osman Ferid. (1334). "Evrenos Bey Hanedanına Ait Temlikname-i Hümayun", *TOEM*, VI/sayı 31, s. 438; F. Von Kraelitz. (1330). "İlk Osmanlı Padişahlarının İhdas Etmış Oldukları Bazı Beratlar", *TOEM*, sayı 28: 242-250; BOA. Yıldız Esas, 33/2320/73/91; VGMA, Defter No 2108, sıra no 78: 77; Zeki Salih Zengin. (2004). "İlk Dönem Osmanlı Vakfiyelerinden Serez'de Evrenuz Gazi'ye Ait Zaviye Vakfiyesi", *Vakıflar Dergisi*, c. 28: 103-104; Mihaloğullarına verilen temlikler için bk. Ö. L. Barkan. (1942). "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler. II. Kolonizatör Türk Dervişleri", *Vakıflar Dergisi*, II, s. 361; BOA TT 382: 675; TKGMA, TT 559: 79b; Ayşe Kayapınar. (2005). "Kuzey Bulgaristan'da Gazi Mihaloğulları Vakıfları (XV.-XVI. yüzyıl)", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Journal of Social Sciences*, c. 2005-1/sayı 10: 173; *Osmanlı Fermanları, Ottoman Fermans*, Ankara 2003: 10.

Balkanların fethinde bu kadar önemli rol oynayan bu uçbeyleri ve onlarla birlikte hareket eden akıncılar, İslam'ın hangi anlayışına mensup-tular? Bu sorunun yanıtı için yazılan kronikler kadar velâyetnameler ve Osmanlı tahrir defterlerine ve son zamanlarda yapılan arkeolojik kazı-lara bakmamız gerekir. İlk Osmanlı kroniklerinin pek çoğu 15. yüzyılın sonunda ve 16. yüzyıl boyunca yazılmaya başlanmıştır. Bu dönemde si-yasi konjonktüre bağlı olarak Osmanlı akıncı beyleri ve genel olarak he-teredoks diye nitelendirilen insanların faaliyetleri Osmanlı Devletinin kurulduğu 14. ve 15. yüzyılın ilk yarısındaki anlayıştan oldukça fark-lı bir şekilde kaleme alınmıştır. Bununla birlikte bu dönemde kaleme alınan bazı velâyetnamelerde ve Osmanlı tahrir defterlerinde Osmanlı Devletinin kuruluş döneminin ruhunu yansıtan daha gerçekçi bilgilerle karşılaşmaktayız. Zaman zaman velâyetnamelerde karşılaştığımız des-tansı anlatımlar Osmanlı tahrir defterleriyle mukayeseli incelediğinde tarihsel datalar dönüşebilmektedir.

Evrenos Bey hakkında bilgi veren en eski velâyetname olarak Sey-yid Ali Sultan (Kızıldeli Sultan) Velâyetnamesini gösterebiliriz. Her şeyden önce bu velâyetnamenin sahibi Seyyid Ali Sultan hakkında pek çok bilimsel çalışma yapılmış olup (Beldiceanu-Steinherr, 1999: 50-72; Yıldırım, 2007) onun Bektaşî² geleneği içinde yer alan bir eren olduğu konusunda herhangi bir şüphe yoktur.

Seyyid Ali Sultan Velayetnamesinin birkaç yerinde Evrenos Bey'den bahsedilir. Bunlardan birisi Kırcaali civarında bir kalenin fethedilme-sine yöneliktir.

Ol zaman Seyyid Ali emr eyledi,
Gaziler bi'l-cümle cem olsun didi.
Cümlesi cem oldular, anda hemin,
Eyledi bir ali divan ol emin.
Var idi ol yirde bir metin hisar,
İstedi fethetmeye ol tacdar.
Var idi asker içinde bir kişi,
Dünü gün daim gaza olmuş işi

² Bektaşîlikle kastettiğimiz, zaman zaman protobektaşîlik, bazen popüler halk İslam'ı, ba-zen heterodoksluk diye de adlandırılan Şamanlık, Babai, Vefai, Kalenderi, Hurufi, Bed-rettini, Şii, Alevi, Kızılbaş gibi gayr-i Sünni anlayışları içinde barındıran İslami algılayış şeklidir.

Namına Gazi Evrenus dirler idi,
 Pes niceler nimetin yirler idi.
 Anı serasker ider ol şah-ı din,
 Didi azm eyle sana Hak'dır muin

Bu beyitlerden de anlaşıldığı gibi Seyyid Ali Sultan, alınması zor bir kalenin fethi için Evrenos'u görevlendirir ve gazileri ona havale eder. Bu iş esnasında herhangi bir zorlukla karşılaştığında da;

Ger sana müşkül olursa ey heman
 Bir nida eyle bana kıl ihtimam

diyerek kendisine müracaat etmesini söyler. Evrenos Bey kalenin alınmasında zorlanır. Bu esnada Seyyid Ali Sultan'ın bu sözlerini hatırlayarak zor anında;

Cenk ider iken kafirle kâr-zâr
 Kaldı Gazi Evrenus bî-iktidâr
 Didi ol dem kandesin Kızıldeli,
 Gel yetiş imdadıma Seyyid Ali

cümleleriyle Seyyid Ali'den himmet diler ve imdadına cevap veren Kızıldeli Sultan sayesinde Evrenos başarılı olur. Daha sonra Seyyid Ali Sultan, Evrenos Bey'e yeni askerler vererek Akdeniz yönünde yeni fetihler yapmasını

Kaldı Gazi Evrenus askeri,
 Hem dahi Seyyid Ali din serveri,
 Eyledi Gazi Evrenus'a hitâb
 Bu mahalde kal, olasın kâm-yâb.
 Askeri viridi yine ana tamam,
 Serteser kıldı nizamın ol Hümâm
 Didi kılmazlar zafer şimden girü,
 Hiç sana düşman olamaz rü-be-rü.
 Akdeniz semtine imdi yürü var,
 Gelmeye karşı sana İsfendiyar.
 Fethedib etrafını it gel gaza,
 Ta ki senden öyle hoşnut Mustafa.
 Pes tamam itdi sözünü evliya,
 Kıldı tekrar gaziyana hoş dua.
 Badehu ol yirden heman oldu revan,
 Ol erenler serveri Şah-ı Cihan

sözleriyle ifade eder.

Gerçekten de Evrenos Bey'in hayatını kroniklerden, Osmanlı tahrir defterlerinden ve fethettiği yerlerde inşa ettiği imaret, zaviye ve

hamamlardan takip ettiğimizde velayetnamede Akdeniz diye ifade edilen Ege Denizi boyunca Evrenos Bey'in fetihlerini sürdürdüğünü görüyoruz. 1357-1361 yılları arasında Meriç Nehriyle Gümülcüne arasında kalan topraklar 1361 ile 1382 yılları arasında Yenice-i Karasu, Kavala, Zihne, Drama, Serez 1382 ile ölüm tarihi olan 1417 yılına kadar Langada, Doyran, Selanik, Vodina, Yenice-i Vardar, Karaferiye, Yenişehir ve Tırhala'ya kadar pek çok yer Evrenos Bey tarafından fethedilmiştir. Hata onun Mora'ya kadar akınlar yaptığını biliyoruz. (L. Kayapınar, 2002: 5-24; L. Kayapınar, 2004: 133-142; L. Kayapınar, 2002: 3-21+6 EK; L. Kayapınar, 2002: 102-110)

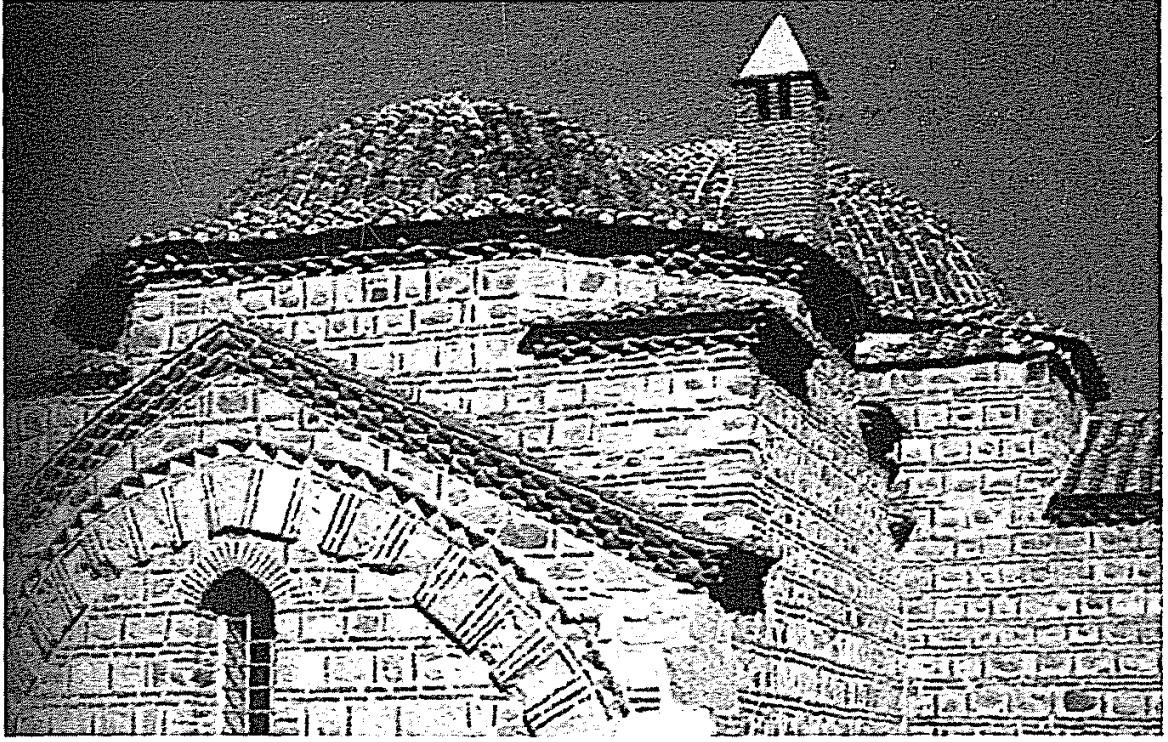
Bu durumu, Evliya Çelebi, Balkanlarda Evrenos'un 760 şehri, hisarı ve kasabayı fethettiğini söyleyerek açıklar. (Kahraman-Dağlı-Dankoff, 2003: 79)

Halil İnalçık'a göre Osmanlı Devletinde uçlar (serhatlar), Selçuklu Devletinin zorla sürdürdüğü göçebelerle, Moğol istilasından ve baskısından kaçan unsurların toplandığı ve yeni bir hayat alanının arandığı bir bölgeydi. (İnalçık, 2008: 46)

Osmanlı Devletinin kuruluş yıllarında Batı Anadolu'da yaşanan bu şartların benzerleri 1352-1402 yılları arasında Balkanlar için de geçerliydi. Bu yarım asırlık dönemde göç göç Türk evleri yeni fethedilmiş olan Balkanlara nakledilmekte, Timur baskısından kaçan pek çok Müslüman unsur Rumeli topraklarına sığınmaktadır. Bu ortam içinde nasıl Osman Bey, bir uçbeyi olarak Bitinya bölgesinde ortaya çıktıysa, Trakya, Makedonya ve Teselya'da Evrenos Bey, Mihaloğulları Silistre, Malkoçoğulları da Çirmen'de uçbeyleri olarak tarihteki yerlerini aldılar. Sürekli gaza ile meşgul olan bu beyler, genelde kendi adlarını taşıyan gazi gruplar oluşturdular. Bu durumu İnalçık;

“Etnik bakımından serhatlar oldukça karışıktı. Uçlara hareket kabiliyeti olan göçebelerle merkezden kaçan siyasi muhalifler, rafiziler, maceracılar kaçıp sığınmışlardır. Hinterlandtaki yerleşik yüksek medeniyet şekilleri (teoloji, saray edebiyatı, şeri hukuk) karşısında uc'da mistik, eklektik, henüz kalıplaşmamış bir halk kültürü (rafizi tarikatler, mistik ve epik bir edebiyat, örfi hukuk) hakimdir.” (İnalçık, 2008: 49) cümleleri ile açıklar.

Uçlara gelen bu kadar çeşitli unsurlar, her şeyden önce herhangi bir beyin ya da timarın reayası değildi. Bunlar Osmanlı Devleti siste-

Heath W. Lowry (2008), *Osmanlı Döneminde Balkanların Şekillenmesi 1350-1550 Kuzey Yunanistan'ın Fethi, İskânı ve Altyapı Gelişmesi*, (çev. Ahmet Cemal), İstanbul: 81.

mi içinde herhangi bir sistemin içine adapte edilmiş değildiler. Timar sistemi içinde reaya olarak kaydedilen bir kişinin statü değiştirmesi nerdeyse imkânsızdı. Bundan dolayı uçlara gelen bu gruplar, hangi sistemin içine ilk olarak dâhil ediliyorlarsa daha sonra da büyük ölçüde statülerini koruyorlardı. Bu insanlar, yeni bir sistemin parçası olmak için uğraşırken Balkanlarda çok hızlı fetihler yapan ve geniş topraklara sahip olan uçbeyleri emirleri altında savaşacak yeni akıncılar aradıkları kadar yeni toprakları ekip biçecek reayaya da ihtiyaç duyuyorlardı. Yeni gelenlerin pek çoğunun siyasi, ekonomik ya da dini nedenlerle merkezi yönetimle problemlerinin olması, onları pek çok açıdan zayıf düşürüyordu. Uçlara geldiklerinde barınma ve yiyecek ihtiyaçları ortaya çıktığında onların bu sorunlarına cevap verebilecek en eski Osmanlı kurumlarının başında daha çok uçbeyleri tarafından inşa edilen imaretler geldiğini görüyoruz. Buralarda karşılıksız olarak ağırlanan insanların uygun vasıfta olanlarından pek çoğu, akıncı uçbeylerinin emrinde sisteme entegre ediliyorlardı.

Evrenos Bey ailesinin Balkanlarda inşa ettiği imaretlerin Osmanlı'nın Balkanlarda yaptığı ilk imar faaliyetlerinden olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Aşağıdaki tablo Evrenos ailesi tarafından fetih yolları boyunca inşa edilen imaretleri göstermektedir.

XIV. Ve XV. Yüzyıllarda Evrenos Ailesinin İnşa Ettirdiđi İmarethaneler

Sıra	Bulunduğu Yer	İmaret Adı ve Kuruluş Tarihi	Tarif	Kaynak
1	İpsala	Evrenos Gazi İmaret-i (1358-1364)	İmaret-i darü'z-ziyafesi	Evliya: s.168 Lowry: 70
2	Gümölcine	Gazi Evrenos İmaret-i 1363	Mekel-i imaret-i fukaradır.	Evliya s.38 Lowry: 70
3	Serez	Gazi Evrenos İmaret-i (1383-1415)	Der-Kar-ı ibret-nüma-yı bina-yı abadan darü'z-ziyafet-i fakiran	Balta s.139 Zenginisi s.106-7 Lowry: 70
4	Selanik	Evrenos Bey İmaret-i (1394-1402)		Ayverdi: s.268 Lowry: 71
5	Yenice Vardar	Gazi Evrenos Türbesi İmaret-i (Ölümü 1417)	Darü'z-ziyafe-i me'kel-hane-i fakiranı	Evliya :s.77 Ayverdi: s.306 Lowry: 71
6	Yenice Vardar	Evrenosođlu Ahmed Bey İmaret-i (ölümü 1499)		Ayverdi: s.303 Lowry: 71
7	Yenice Vardar	Evrenosođlu İsa Bey İmaret-i (ölümü 1479)		Ayverdi: s.304 Lowry: 71
8	Yenice Vardar	Evrenosođlu Barak Bey imaret-i (ölümü 1455'den önce)		Ayverdi: s.304 Lowry: 72
9	Vodina	Evrenos Bey İmaret-i		Ayverdi: s.290 Lowry: 72
10	Yenişehir	Evrenosođlu Barak Bey imaret-i (ölümü 1455'den önce)		Ayverdi: s.309 Lowry: 72
11	Yenişehir: Bey Tatarlı Köyü	Evrenosođlu Barak Bey imaret-i (ölümü 1455'den önce)		Ayverdi: s.313. Lowry: 72

Tablodaki Kısaltmalar Şöyledir:

Ekrem Hakkı Ayverdi, (1982), *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri, Bulgaristan Yunanistan Arnavudluk*, IV. Cild, 4, 5, 6. Kitap, İstanbul.

Heath W. Lowry (2008), *Osmanlı Döneminde Balkanların Şekillenmesi 1350 – 1550 Kuzey Yunanistan'ın Fethi, İskânı ve Altyapı Gelişmesi*, (çev. Ahmet Cemal), İstanbul.

Evangelia Balta (1995), *Les vakıfs de Serrès et de sa région (XVe-XVIe s.)*, Athens.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi Topkapı Sarayı Bağdat 308 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini, (S. A. Kahraman- Y. Dağlı-R. Dankoff hzl.), 8. kitap, İstanbul 2003.

Tablo dikkatlice incelendiğinde kronolojik olarak yeni fethedilen bölgenin arkasında daha önce tutulmuş mevzide uçbeyi Evrenos Bey tarafından bir imaretin inşa edildiği anlaşılmaktadır. İmaret kelimesinden sadece yemek verilen yer anlaşılmamalıdır. Çoğu zaman bu imaretler mekânsal olarak orta büyüklükte bir cami gibiydiler, barınmanın yanı sıra zaman zaman ibadet ihtiyacını da karşılayan yerler olarak da karşımıza çıkmaktadır. Ancak ibadet kısmını büyük ölçüde imarethanelerin yanında ya da stratejik noktalarda inşa edilen tekke ve zaviyeler karşılıyordu.

Evrenos Bey'in faaliyet gösterdiği coğrafyaya baktığımızda *Ferecik'te* Cuyi Dede, İbrahim Baba, Nefes Sultan, Velî Dede, Sancaktar Baba, *Dimetoka'da* Çakmak Dede, Develî Dede, Kızıl Seyyid Ali Sultan, Mürsel Baba, Şahin Baba, Demir Baba, Şeyh İnci Dede, Yağmur Baba, Şeyh Ede Baba, Gazi Ferhat Baba, Öksüz Baba, Gazi Hasan Baba, Çilingir Baba, Sinan Baba, Hasan Baba, Gaziler, Kaip Baba, Hızır Baba tekke ve zaviyeleri; *Gümülcine'de* Gazi Evrenos Bey, Hacı Baba, Kütüklü Baba, İman Dede, Kara Ahmed, Ak Baba, Taşlık, Süpüren Mahmud Dede, Üç Gaziler, Kanber Baba tekke ve zaviyelerini; *İskeçe'de* Bektaşî Tekke, Hasip Baba, Emir Baba, Karaca Ahmed, Karaca Ayşe, Kız Bükü, Budala Hoca, Nazire, Ali Baba, Gelin Mezarı ve Kara Oğlan tekkeleri; *Serez'de* Hızır Baba, Saçlı ya da Şeyh Emir Sultan; *Demirhisar'da* Bayezid Baba ve Kışır Baba türbesi; *Selanik'te* Darlık Baba, Kadir Baba, Meydan Dede, Erbai Baba, Şeyh Efendi zaviye ve tekkeleri; *Yenice Vardar'da* Bayezid Baba, Hasan Baba, Malkaçoğlu Bali Bey tekkesi zaviyesi, *Yenişehir'de* Çayırılı Baba, Abdullah Dede ve Hasan Baba zaviye ve tekkelerini sayabiliriz.

Aşağıda Evrenos Bey'in faaliyet gösterdiği bölgelerde Bektaşî zaviyelerinin listesi verilmektedir. Liste büyük ölçüde Lowry'nin çalışmasından yararlanılarak oluşturulmuştur.

Evrenos Bey Fetheddiği Yerlerde Kurulan Zaviyeler

Sıra	Bulunduğu Yer	Zaviye Adı ve Kuruluş Tarihi	Tarif	Kaynak ve Sayfa
1	Ferecik	Cûyî Dede Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 206 Lowry: s.97
2	Ferecik	İbrahim Baba Türbesi [1686-1687]	Bektaşî	Ayverdi: s. 206 Lowry: s.97
3	Ferecik	Velî Dede Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 207 Lowry: s.97
4	Ferecik	Sancaktar Baba Tekkesi	Bektaşî	Zenginisi. s.203 Lowry: s.97
5	Ferecik: Hayrüddin Ağa Mahallesi	Râifî İbrahim Ağa Tekkesi [?]	Bektaşî	Ayverdi: s. 207 Lowry: s.97
6	Ferecik: Ilıca- Loutra	Nefes Sultan Tekkesi [1400 yılı civarı]	Bektaşî	Ayverdi: s. 207 Lowry: s.97
7	Dimetoka	Mürsel Baba Zaviyesi ve Türbesi [?]	Bektaşî	Ayverdi: s. 199 Lowry: s.95
8	Dimetoka	Şahin Baba-Şâhîn Sûfî Sultân Zaviyesi [?]	Bektaşî	Ayverdi: s. 196 Lowry: s.95
9	Dimetoka	Gazi Ferhat Baba Tekkesi	Bektaşî	Zenginisi. s.179 Lowry: s.96
10	Dimetoka	Öksüz Baba Tekkesi	Bektaşî	Zenginisi. s.195 Lowry: s.96
11	Dimetoka	Çilingir Baba Tekkesi	Bektaşî	Zenginisi. s.197 Lowry: s.96
12	Dimetoka	Sinan Baba Tekkesi	Bektaşî	Zenginisi. s.197 Lowry: s.96
13	Dimetoka	Hasan Baba Tekkesi	Bektaşî	Zenginisi. s.197 Lowry: s.96
14	Dimetoka	Gâzîler Tekkesi	Bektaşî	Zenginisi. s.198 Lowry: s.95
15	Dimetoka	Kaip Baba Tekkesi	Bektaşî	Zenginisi. s.198 Lowry: s.96

16	Dimetoka	Çakmak Dede Zaviyesi	Bektaşî [?]	Ayverdi: s. 195 Lowry: s.95
17	Dimetoka	Develî Dede Zaviyesi [15.yüzyıl]	Bektaşî [?]	Ayverdi: s. 196 Lowry: s.96
18	Dimetoka/ Çirmen: Karye-i Zaviye-i Hızır Baba	Hızır Baba Zaviyesi [Timürtaş Oğlu Hızır Baba]	Bektaşî	Barkan: s.338 Lowry: s.96
19	Dimetoka: Birinci Köyü	Demir Baba Zaviyesi [15. ve16. Yüzyıl]	Bektaşî	Ayverdi: s.197 Lowry: s.96
20	Dimetoka: Fikile Köyü	.Şeyh İnci Dede Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s.198 Lowry: s.96
21	Dimetoka: Habib Köyü	Yağmur Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s.198 Lowry: s.96
22	Dimetoka: Kara Armud Köyü	Şeyh Ede Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s.186 Lowry: s.96
23	Dimetoka: Küçük Derbent Köyü	Aşağı Tekkesi	Bektaşî	Zenginis. s.196 Lowry: s.96
24	Dimetoka: Mezra'a-i Birnece	Zâviye-i Timur Baba	[?]	Barkan: s.340 Lowry: s.96
25	Dimetoka: Rüsenler Köyü	Kızıl Sultan - Kızıl Delu - Seyyid Alî Sultan Zaviyesi [1401-1402]	Bektaşî	Ayverdi: s. 190 Lowry: s.95
26	Dimetoka: Sidiro	Gazi Hasan Baba Tekkesi	Bektaşî	Zenginis. s.196 Lowry: s.96
27	Dimetoka: Tanrı Dağı Mevki	Yağmur Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s.199 Lowry: s.96
28	Gümülcine	Gâzi Evrenos Bey Zaviyesi [1380]	Bektaşî	AK:MCY 89: s. 59 Lowry: s.97
29	Gümülcine	Hacı Baba Tekkesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 222 Lowry: s.97
30	Gümülcine	Kara Ahmed Tekkesi	Bektaşî	Zenginis .s.207 Lowry: s.98

31	Gümülcine	Ak Baba Tekkesi	Bektaşî	Zenginis. s.209 Lowry: s.98
32	Gümülcine	Taşlık Tekkesi	Bektaşî	Zenginis. s.209 Lowry: s.98
33	Gümülcine	Süpüren Mahmud Dede -Süpüren Dede	Bektaşî	Zenginis. s.210 Lowry: s.98
34	Gümülcine	Üç Gaziler Tekkesi	Bektaşî	Zenginis. s.210 Lowry: s.98
35	Gümülcine	Kamber Baba	Bektaşî	Zenginis. s.211 Lowry: s.98
36	Gümülcine: Boru = Kereviz Köyü	Kütüklü Baba Zaviyesi ve Türbesi [14.yüzyılın sonu]	Bektaşî	Ayverdi: s. 224 Lowry: s.98
37	Gümülcine: Değirmen Dere Köyü	İmân Dede Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 225 Lowry: s.98
38	İskeçe	Bektaşî Tekke	Bektaşî	Ayverdi: s. 227 Lowry: s.98
39	İskeçe	Hasip Baba Tekkesi	Bektaşî	Zenginis.s. 213 Lowry: s.98
40	İskeçe	Emir Baba Tekkesi	Bektaşî	Zenginis.s. 218 Lowry: s.98
41	İskeçe	Kız Bükü Tekkesi	Bektaşî	Zenginis. s.220 Lowry: s.98
42	İskeçe	Nazire Tekkesi	Bektaşî	Zenginis. s.221 Lowry: s.98
43	İskeçe	Ali Baba Tekkesi	Bektaşî	Zenginis. s.224 Lowry: s.98
44	İskeçe	Gelin Mezarı Tekkesi	Bektaşî	Zenginis.s. 227 Lowry: s.98
45	İskeçe	Karaoğlan Tekkesi	Bektaşî	Zenginis. s.227 Lowry: s.98
46	İskeçe: Ilıca-Thermes	Budala Hoca Tekkesi	Bektaşî	Zenginis.s. 221 Lowry: s.98
47	İskeçe: Şahin Köyü	Karaca Ahmet Tekkesi Bektaşî	Bektaşî	Zenginis. s.219 Lowry: s.98-
48	İskeçe: Şahin Köyü	Karaca Ayşe Tekkesi	Bektaşî	Zenginis. s.219 Lowry: s.98

49	Drama	Hacı Osman-Hamza Dede Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s.201 Lowry: s.96
50	Siroz-Serez	Mecnun Baba Zaviyesi	[?]	Ayverdi: s. 283 Lowry: s.102
51	Siroz-Serez	Hızır Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 283 Lowry: s.102
52	Siroz-Serez	Saçlı Tekkesi - Şeyh Emir Sultan Türbesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 283 Lowry: s.103
53	Selanik	Hacı Mûsâ Baba Zaviyesi	[?]	Ayverdi: s. 266 Lowry: s.100
54	Selanik	Bâyezid Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 265 Lowry: s.99
55	Selanik	Darlık Baba Tekkesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 265 Lowry: s.99
56	Selanik	Kadir Baba Tekkesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 266 Lowry: s.100
57	Selanik	Meydan Dede Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 266 Lowry: s.100
58	Selanik: Cuma Pazarı Köyü	Erbaî Baba Tekkesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 272 Lowry: s.101
59	Selanik: Hızır Baba Köyü	Şeyh Efendi Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 272 Lowry: s.101
60	Yenice Vardar	Malkoçoğlu Bâli Bey Tekkesi-Zâviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 305 Lowry: s.105
61	Yenice Vardar	Bâyezid Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 305 Lowry: s.105
62	Yenice Vardar	Hasan Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 305 Lowry: s.105
63	Yenice Vardar: İsterlek Köyü	Hasan Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 305 Lowry: s.105
64	Demirhisar	Kışır Baba Bektaşî Tekkesi [?]	Bektaşî	Ayverdi: s. 205 Lowry: s.95
65	Demirhisar Vardar-ı Kebîr Mahallesi	Bâyezid Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 275 Lowry: s.101
66	Katerini	Abdullah Paşa Bektaşî Tekkesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 235 Lowry: s.99

67	Kesriye	Aydın Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 240 Lowry: s.99
68	Kesriye	Kasım Baba Tekkesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 240 Lowry: s.99
69	Kesriye: Eğri Bucak Köyü	Meme Baba Bektaşî Tekkesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 240 Lowry: s.99
70	Tırhala	Ahi Baba Zaviyesi	[?]	Ayverdi: s. 289 Lowry: s.103
71	Tırhala	Sinan Dede Zaviyesi	[?]	Ayverdi: s. 289 Lowry: s.104
72	Yanya	Evrenos Bey Zaviyesi [?]	Bektaşî	Ayverdi: s. 296 Lowry: s.104
73	Yenişehir	Hasan Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 312 Lowry: s.105
74	Yenişehir: Çayırılı Köyü	Çayırılı Baba Tekkesi -Çayırılı Baba Türbesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 313 Lowry: s.106
75	Yenişehir: Kuşlu Köyü	Abdullah Dede Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 315 Lowry: s.106
76	Yenişehir: Tepme Köyü	Hasan Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 316 Lowry: s.103
77	Livadya	Ayaş Baba Tekkesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 241 Lowry: s.99
78	Livadya: Mudanea Kayıyesi	Seyyid Velî Baba Zaviyesi	Bektaşî	Ayverdi: s. 242 Lowry: s.99
79	Narda	Sinan Dede Zaviyesi	[?]	Ayverdi: s. 299 Lowry: s.99

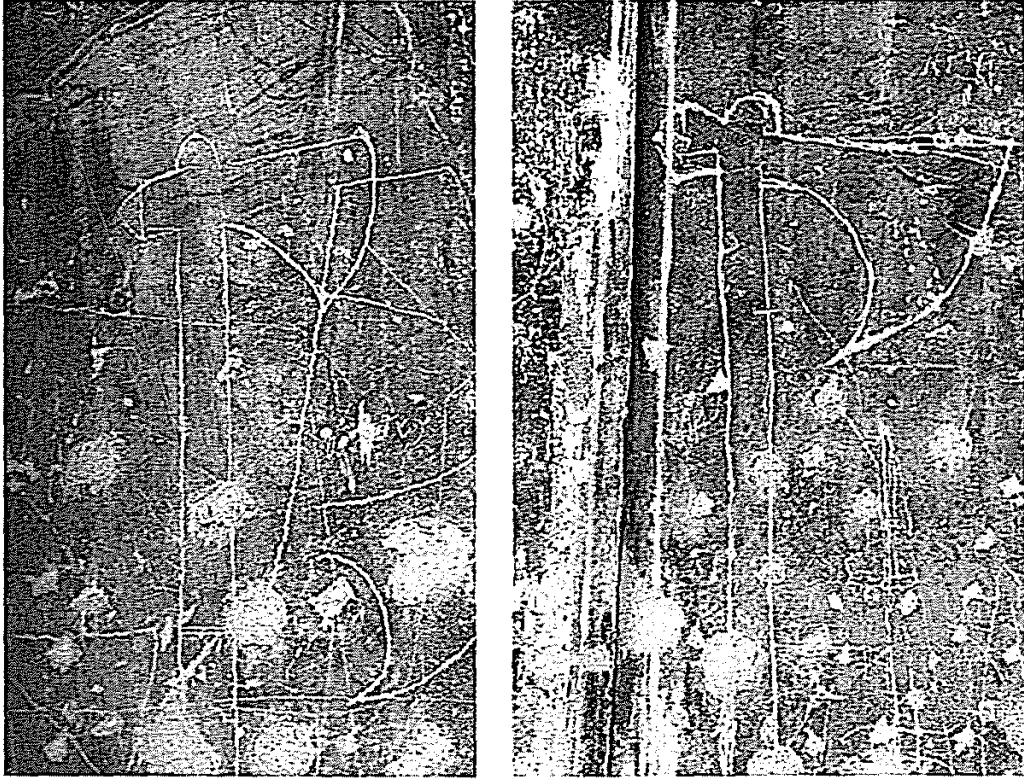
Tablodaki Kısaltmalar Şöyledir:

Ekrem Hakkı Ayverdi (1982), *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri, Bulgaristan Yunanistan Arnavudluk*, IV. Cild, 4, 5, 6. Kitab, İstanbul.

Eustratios H. Zengin (2001), *O Mpektasismos sti D. Thraki, Symboli stin Istoría tis Diadoseos tou Mousolmanismou ston Elladiko Horo*, Selanik.

Heath W. Lowry (2008), *Osmanlı Döneminde Balkanların Şekillenmesi 1350 – 1550 Kuzey Yunanistan'ın Fethi, İskânı ve Altyapı Gelişmesi*, (çev. Ahmet Cemal), İstanbul.

AKMCY= Atatürk Kitaplığı Muallim Cevdet Yazmaları

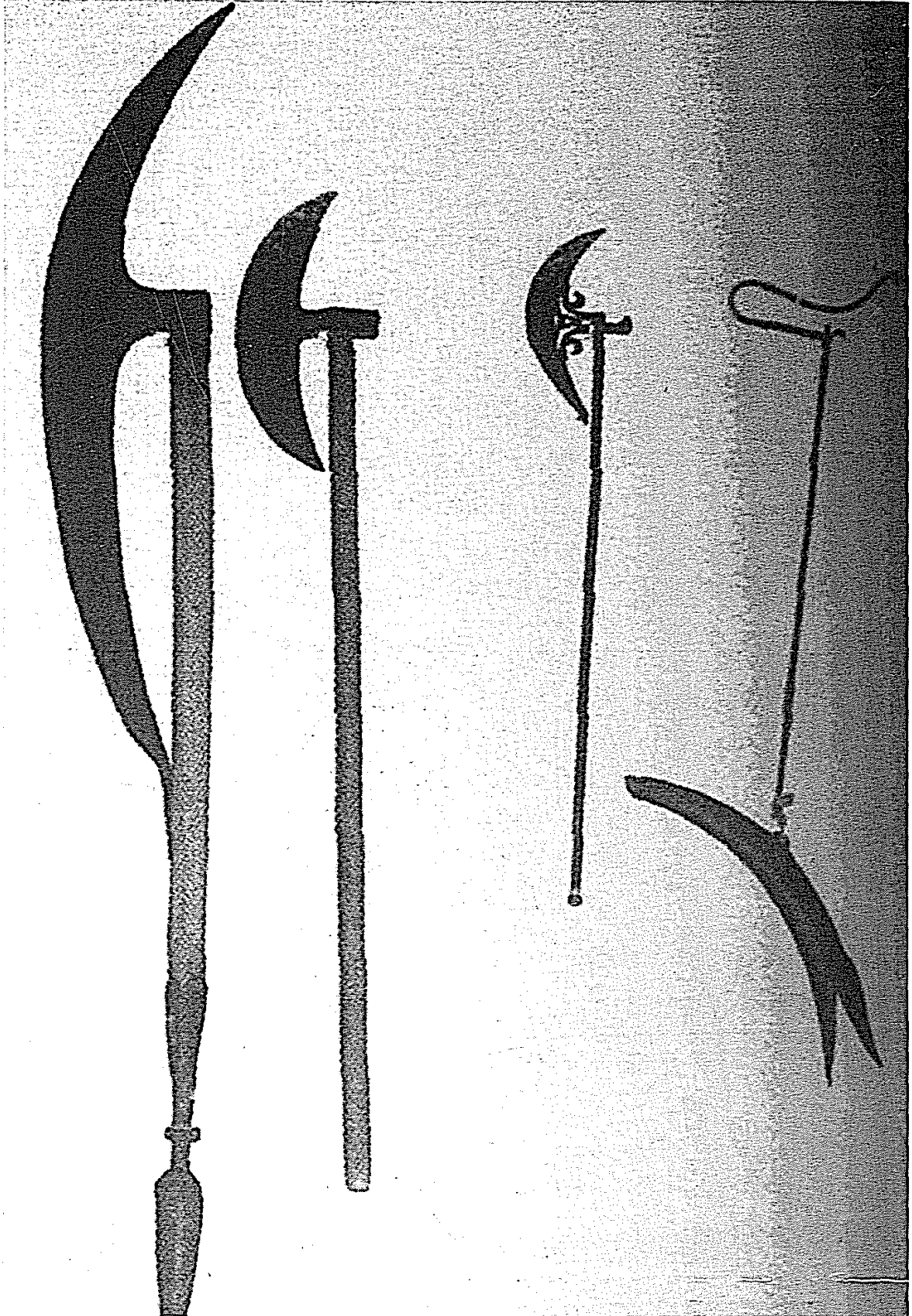

Heath W. Lowry (2008), *Osmanlı Döneminde Balkanların Şekillenmesi 1350 – 1550 Kuzey Yunanistan'ın Fethi, İskânı ve Altyapı Gelişmesi*, (çev. Ahmet Cemal), İstanbul: 87.

Heath W. Lowry (2008), *Osmanlı Döneminde Balkanların Şekillenmesi 1350 – 1550 Kuzey Yunanistan'ın Fethi, İskânı ve Altyapı Gelişmesi*, (çev. Ahmet Cemal), İstanbul: 88.

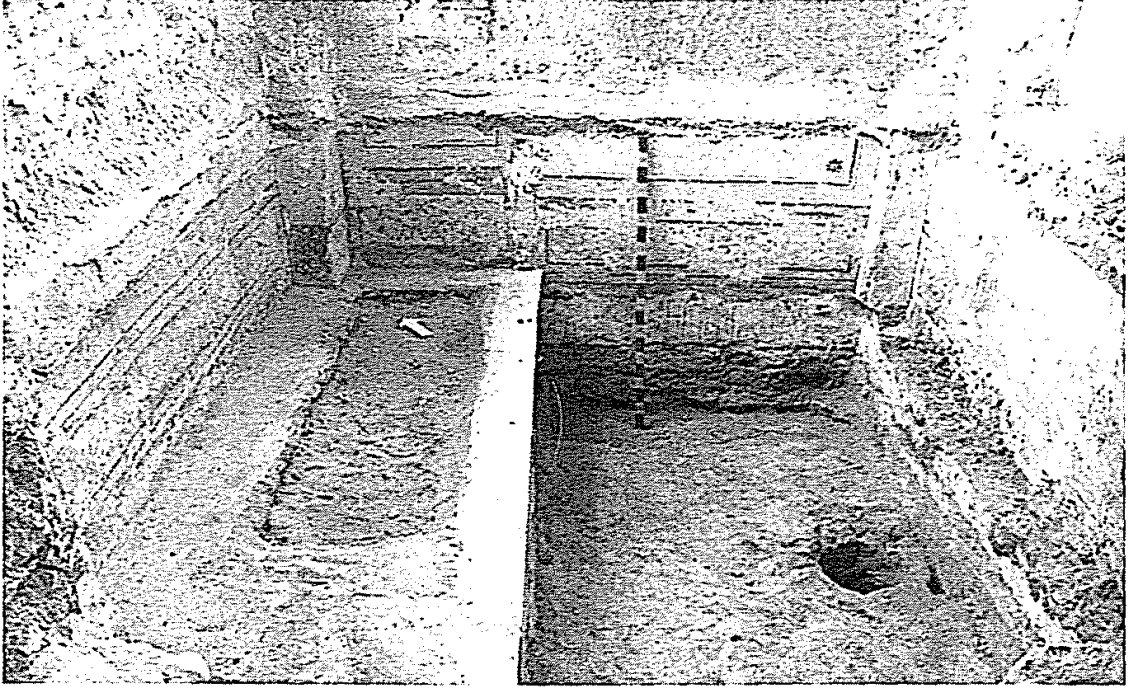

Heath W. Lowry (2008), *Osmanlı Döneminde Balkanların Şekillenmesi 1350 – 1550 Kuzey Yunanistan'ın Fethi, İskânı ve Altyapı Gelişmesi*, (çev. Ahmet Cemal), İstanbul: 90.

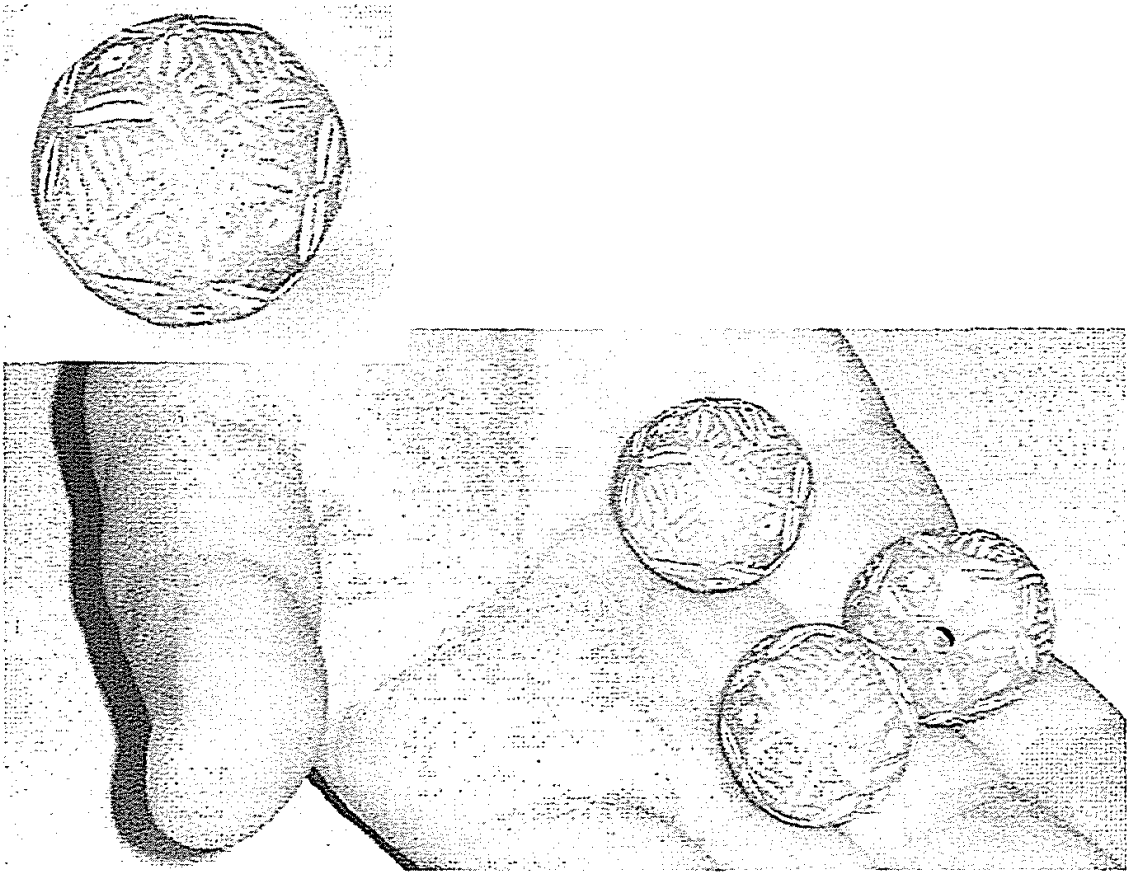
Bu imaret ve zaviyelere gelenler açısından olaya baktığımızda ise, sosyo-ekonomik nedenlerle karşılaşırız. Yine İnalçık'ın tanımlamasına göre genişleyen ailenin toprak yetersizliğinden ya da başka bir sebeple babasının evini bırakıp ayrılmak zorunda kalan bir genç için geçimini sağlamak ya birinin çiftliğinde ırgat olarak çalışmak ya da bir kasabada medresede suhte olmak veya Rumeli'ne gidip ucta gazi/akıncı beyinin yanına sığınmakla mümkündü. Ya da bütün bunların dışında sırtını dünyaya çevirip derviş olacaktı. Garip diye nitelendirilen ve dağda, kırdan, bayırda dolaşan bu insanlar, devletin vergi defterleri dışında kalırlardı. Bu durum yaşamlarını güçleştirdiği kadar güvenlik açısından da kendileri için tehlikeli olurdu. Her zaman esir olarak alınıp satılma tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. (İnalçık, 2009: 139-163)

Bir tarafta fethettikleri yeni toprakların yönetiminde ve işlenmesinde timar sahibi ve reayaya ihtiyaç duyan akıncı beyleri, diğer tarafta da toprak arayan ve bir sistemin içinde yer almak isteyen gariplerin istekleri örtüşüyordu. İlk Rumeli'ye geldikleri zaman imaretlerde doyurulan ve zaviyelerde manevi olarak akına ve gazaya hazırlanan bu garipler, seferler sırasında başarılı oldukları zaman timar verilerek ödüllendirilirdi. Örneğin, Tırhala ve Yenişehir'in fethi esnasında Evrenos Bey ile birlikte gelenlere timar verildiğini tahrir defterleri kayda geçirmiştir. Bunlar arasında şunları sayabiliriz: "*Timar-ı Ali ve Hamza evlad-ı Satı, Evrenos Bey ile gelmişler, kadimidir. Müşterek yiyip nevbetçe eşerler*" (MAD 10: 376 a); "*Timar-ı İlyas ve Yusuf ez tahvil-i pedereş, Türk aslındanmış. Dedeleri Evrenos Bey ile gelmiş, Fenar'da timar etmişler. Ol vakitden berü timar yirler imiş*" (MAD 10: 264 b).

Timar sahibi olamayanlar ise genelde nüfusları Müslümanlardan oluşan köylere akıncı olarak yerleştirilirler ve akın zamanında seferlere katılmaları beklenirdi. Bunlar, sadece öşür vergilerinden değil, örfî ve avarız vergilerinden de muaflardı. Kesinlikle angarya işlerde kullanılamazlardı, atları herhangi bir işte kullanılmak üzere ellerinden alınamazdı. Akınlarda ele geçirdikleri ganimetlerin bir kısmı kendilerine geçimlerini sağlamak üzere tahsis ediliyordu. Ayrıca barış zamanlarında akıncılar, köylerinde sahip oldukları bir çiftlik de tasarruf edebiliyorlardı. (Beldiceanu-Steinherr, 1969: 26-27)

Heath W. Lowry (2008), *Osmanlı Döneminde Balkanların Şekillenmesi 1350-1550 Kuzey Yunanistan'ın Fethi, İskânı ve Altyapı Gelişmesi*, (çev. Ahmet Cemal), İstanbul: 60.

Heath W. Lowry (2008), *Osmanlı Döneminde Balkanların Şekillenmesi 1350-1550 Kuzey Yunanistan'ın Fethi, İskânı ve Altyapı Gelişmesi*, (çev. Ahmet Cemal), İstanbul: 59.

Bunlar Osmanlı tahrir defterlerinde köyün nüfusu içinde ayrı olarak da kaydediliyorlardı. (370 numaralı Muhâsebe-i vilâyet-i Rûm-ili Defteri, 2001-2002: 78) Yaşlılık, malül-gazilik ya da vakıf gibi hizmetlerin takibi nedeniyle bazıları da Evrenos Bey raiyeti olarak defterlere yazılıyordu (TT 416: 617). Böylece garip olarak nitelendirilen bir kişi, ucbeyleri sayesinde Osmanlı sisteminin içinde yer alıyordu. İnalçık'a ve Otman Baba Velâyetnamesine göre bu insanların büyük kısmını Yörük ve Türkmen grupları oluşturuyordu. (İnalçık, 2009: 148-152)

Evrenos Bey'in Bektaşîliğine ilişkin yeni bir kanıt, 2006 yılının kasım ayında onun türbesinde yapılan bir arkeolojik kazı ile ortaya çıkarılmıştır. Evrenos Bey'in Yenice-i Vardar'daki mezarı kazılmış ve burada bulunan malzemenin envanteri çıkarılmıştır. Sultana verdiği hediyelerle yabancı elçilerin bile zenginliğini kışkırdığı bu insanın mezarında elinin avucu içinde sadece 48 tane tespih tanesi ortaya çıkarılmıştır. Bunun dışında kemikler hariç herhangi bir buluntuya rastlanamamıştır. Bu tespih tanelerine bakıldığında bunların pişmiş topraktan yapılmış Kerbela'ya özgü işçilikle yapıldığı sanat tarihçileri tarafından kabul edilmektedir. Muhtemelen 1380'li yılların sonunda hacca gittiğinde Kerbela'ya uğramış ve burada medfun olan ehl-i beytin toprağından yapılmış tespih tanelerini bu dünyadaki en büyük zenginlik kabul ederek öbür dünyaya yanında götürmek istemiştir.

Velâyetnameler, tahrir defterleri, seyyahların notları, mimari ve arkeolojik malzeme Evrenos Bey'in Balkanlar'da oynadığı önemli rolünü ve onun daha sonra Bektaşîlik diye adlandırılan anlayışa mensubiyetini kanıtlar. Ancak bu önemli rol daha sonra yazılan Osmanlı kroniklerinde görmezlikten gelinmeye çalışır. Bildirimi bu konuda Amerikalı tarihçi Heath W. Lowry'in şu sözleri ile bitirmek istiyorum.

"Hacı Evrenos'un Yenice-i Vardar'daki türbesinin restorasyonunun ortaya çıkardıkları, kendisinin ardında bıraktığı mimari mirastan kaynaklanan tanıklıkla tam olarak örtüşmektedir. Daha kesin belirtmek gerekirse eğer, bu tanıklık, Evrenos ile, kuvvetlerinin son derece anahtar niteliğindeki bir unsurunu oluşturan heterodoks derviş çevreleri arasında öngörölmüş olan bağları ispat etmiştir. Evrenos'un zaviye ve imaretler bağlamındaki kabarık sayıda bağışlarının böyle unsurlarla olan bağlarının ne kadar sıkı olduğunu dile getirişi gibi, elinin kemiklerine sarılı olan, Kerbela'dan gelme tespih tanelerinin

bulunuşu da Osmanlı politikasının şekillendiği dönemde heteredoks İslam'ın önemine ışık tutmaktadır. Osmanlı hanedanının bir dünya imparatorluğunun tartışılmaz lideri durumuna gelmesinden sonra oluşan, daha geç döneme ait tarih geleneği, Evrenos gibi uçbeylerinin devletin şekillendiği dönemdeki çok önemli rolünü tutarlı bir biçimde geri plana iterken, devletin 14. ve erken 15. yüzyıllardaki Ortodoks yapısını da olduğundan önemsiz göstermiştir. Tarihçiler geç 15. yüzyılda ve sonrasında vakaları yazmaya başladıklarında, hitap ettikleri devlet ve hanedan dinsel Ortodoksluğun şampiyonu haline gelmişti." (Lowry, 2008: 63).

Kaynaklar

1. Arşiv Malzemesi:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Maliyeden Müdevver Defter 10.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, TT 382.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, TT 416.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Yıldız Esas, 33/2320/73/91.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi. (2001-2002). *370 numaralı Muha' sebe-i vila' yet-i Ru'm-ili Defteri (937/1530), Dizin ve Tıpkabası*, vol. 1-2, Ankara.

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi, TT 559, s. 79b.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi, Defter No 2108, sıra no 78.

2. Tetkik Eserler:

Ayverdi, Ekrem Hakkı (1982), *Avrupa'da Osmanlı Mimârî Eserleri, Bulgaristan Yunanistan Arnavudluk*, IV. Cild, 4, 5, 6. Kitap, İstanbul.

Balta, Evangelia (1995), *Les vakıfs de Serrès et de sa région (XVe-XVIe s.)*, Athens.

Barkan, Ömer Lütfi (1942), "Osmanlı İmparatorluğunda Bir İskan ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I, İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi*, Sayı 2: 305-353.

Beldiceanu-Steinherr, Irène (1969), "En marge d'un acte concernant le penğyek et les aqınği", *Revue des études islamiques*, XXXVII/fasc. 1: 26-27.

Beldiceanu-Steinherr, Irène (1999), "Osmanlı Tahrir Defterlerinde Seyyid Ali Sultan: Heterodox İslam'ın Trakya'ya Yerleşmesi", *Sol Kol, Osmanlı Ege-menliğinde Via Egnatia (1380-1639)*, (ed. Elizabeth A. Zachariadou, çev. Özden Arıkan, Ela Gündekin, Tülin Altınova), İstanbul 1999: 50-72

Evliya Çelebi Seyahatnamesi Topkapı Sarayı Bağdat 308 Numaralı Yazmanın Transkripsiyonu-Dizini, (hızl. S. A. Kahraman- Y. Dağlı-R. Dankoff), 8. kitap, İstanbul 2003, s. 79

- İnalçık, Halil (2008), "Osmanlı Devleti'nde Uc (Serhat)lar", *Doğu-Batı Makaleler II*, Ankara: 50-54.
- İnalçık, Halil (2009), "Otman Baba ve Fatih Sultan Mehmed", *Doğu-Batı Makaleler I*. Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Kayapınar, Ayşe (2005), "Kuzey Bulgaristan'da Gazi Mihaloğulları Vakıfları (XV.-XVI. yüzyıl)", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 2005-1/sayı 10: 169-181.
- Kayapınar, Ayşe (2009), "XVI. Yüzyılda Dobruca Yöresinde Gayr-i Sünnî İslam'ın İzleri", *Alevilik-Bektaşîlik Araştırmaları Dergisi*, sayı 1 (Almanya).
- Kayapınar, Levent (2002), "The Ottoman Conquest of the Morea (1387-1460)", *Mésogeios, Méditerranée*, 17-18: 5-24.
- Kayapınar, Levent (2002a), "Mora'da Tourkokratia'nın Tesisi", *XIV. Uluslararası Türk Tarih Kongresi*, Ankara, 9-13 Eylül 2002. Ankara 2005, c.II, I.Kısım: 3-21+6 EK
- Kayapınar, Levent (2002b), "The Establishment of Ottoman Rule in Greece (1361-1461)", *The Turks*, vol. III, Ankara: 102-110.
- Kayapınar, Levent (2004), "Osmanlı Uçbeyi Evrenos Bey Ailesinin Menşei Yunanistan Coğrafyasındaki Faaliyetleri ve Eserleri", *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, c. 1/sayı 8: 133-142.
- Kayapınar, Levent (2009), "Malkoçoğlu Bali Bey ve Bayezid Baba Asitanesi", *Alevilik-Bektaşîlik Araştırmaları Dergisi*, sayı 1 (Almanya): 105-116.
- Kılıç, Filiz, Mustafa Arslan, Tuncay Bülbül (2007), *Otman Baba Velayetnâmesi, Tenkitli Metin*. Ankara.
- Kraeltitz, F. Von (1330), "İlk Osmanlı Padişahlarının İhdas Etmiş Oldukları Bazı Beratlar", *TOEM*, sayı 28: 242-250
- Lowry, Heath W. (2008), *Osmanlı Döneminde Balkanların Şekillenmesi 1350 – 1550 Kuzey Yunanistan'ın Fethi, İskânı ve Altyapı Gelişmesi*, (çev. Ahmet Cemal), İstanbul.
- Ocak, A. Y. (1992), *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Süfilik: Kalenderîler (XIV-XVII. Yüzyıllar)*, Ankara.
- Osman, Ferid (1334), "Evrenos Bey Hanedanına Ait Temlikname-i Hümayun", *TOEM*, VI/sayı 31: 432-438.
- Osmanlı Fermanları, Ottoman Fermans* (2003), Ankara.
- Yıldırım, R. (2007), *Seyyid Ali Sultan (Kızıldeli) ve Velâyetnâmesi*, Ankara.
- Zengin, Zeki Salih (2004), "İlk Dönem Osmanlı Vakfiyelerinden Serez'de Evrenuz Gazi'ye Ait Zaviye Vakfıyesi", *Vakıflar Dergisi*, c. 28: 103-104.
- Zengin, Eustratios H. (2001), *O Mpektasismos sti D. Thraki, Symboli stin Istoría tis Diadoseos tou Mousolmanismou ston Elladiko Horó*, Selanik.

